

Хьонка

Цѣра хьонка кхечира тхуна селхана. Члогла дагабоьхнера иза тхан чохь болчарна массарна а. Байтахьара аьлла, дехнера ас цѣрачаьрга. Бакъду, цигахь тхайчарех висина кхин хлара ву аьлла, стагга а вацара ва-м, тхан ден йиший, цуьнан клѣнтан ши бер доцург, кхиберш замано длабаьхьи, дуьне мадду дласакхисси, вай...

Пасилка дикка, члогла члагийина хиллера. Ма-хуьллу тасавелла, тлаьхьара а яьсти ас. Цкъа хьалха, етти иза йистера. Цигара схьакхийтира и лаь! ЭхI, ма чомехь яра иза! Даймехкан лаь... Дерриге дагадеара... Лов-в-в аьлла, деглах зуз а доуьйтуш... Дерриге а... Оц-ц-цу млаьргонехь... Пасилка схьяяьстина ваьлча, кху чуьрчо хьонка схьайцира. Берриге а хьонка схьяэцна баьлча, бухахь латта дисира... Иза дара Нохчийчуьра латта... ЭхI, ма гена дара иза тахана... ма герга дара... бляьргашна клѣлахь... Цкъа цинц... Ма мерза яра цуьнан хьожа... Цуьнан шатайпа лаь... ма мерза... Сел мерза... ванах, хлара бакъ дуй-техьа аьлла, хийтира... со кхузахь а волуш, хлара цинц бен кхин латта а доцуш... кхунна воьлхуш... нехан махкахь... мел доккха хлума ду хьо... мел йоккха дакъазло... муха? хлунда?... хлун бахьана долуш?... иштта вехха иллира...

Дерриге а дагаоьхуш... Дагаоьхура... Буса сахиллалц бляьргаш а биллина... Зикаран члуг санна, коьртехь ойланаш хьийзаш...

Хьонка биира оха... жахар а бина... лаьббалц... лаьттан цинц аса гловленга диллира... члаглонца... хлара мархин бутт текхачале цла ваха... цла... хлокху долчу а дуьненна чохь цхьаь бен доцчу цла...

Сийна бай

Когаш берзина... блястенан ховха баьццара попарш а хьуйш... сирла мела
маххашца кьуйсуш... сийначу бай тлехула уьдура берийн тобанаш... чеглардигаш
санна, лечкьаргех ловза... керла некъаш... тачанаш...

Цига... бераллехь биси и сийна бай... даима а хьо длавеха...

Тахана... наггахь... ванах... бан а барий-техья олий, хета...

Йа-а-а... клайн-сийна-баьццара... бес-бесара марха яра-техья иза...

Цкъа а син изсера дла ца яла йисина...

Я сийначу хлаваэхула лелла кьорза куз... хьо а айвина...

Ма генара дуьне ду иза...

Цкъа а даг чурьа дла ца долу...

Цу сийначу бай тлехь клайн уьстагий дежа...

Царех цхьаъ, тле а богий, хьобга хьобжуш ла...

Бехха...

Хлара мила ву-техьа, аьлча санна..

Сийна стигал ланаобху сийначу бай тле...

Уьстагий дов...

Лам баккха деза хьан...

Лома буьххьехь карадо хьайн дайна жа...

Цигара... лома буьххьера охьа чу хьаьжча... го хьуна... маьрклажо хьулбеш лаятта бай...

Седарчий чухьовду...

Цаьрца лаятта вуссу хьо а... хьайн яйна рема а ялош...

Гобаьккхина бошмаш... хьаннаш... шовданаш... лекха лаьмнаш... лекха-лекха бара и бай... зезагашлахь... цӀазамашлахь... марханна тӀера санна, чу хьобжура цу тӀера дуьнене...

Бай лепа... цо дӀавовьху... цигара... геналлера... ирсера... синпаргӀатера... Иза биси цигахь... ирзошкахь...

ДӀадай... хьулдели дерриге а...

Сийна... Синан стигал....

Сийна... Синан бай... Хьо... Царна юккӀехь...

▣ Зарзар

▣

Довьлхуш-довьлуш дека долало зарзар сийначу аьрцнашкахь. Заза эга, лай чимаш санна, хӀора зарзаран декаро эгош санна. Цхьаццаммо – эзарнаш, гийла, тийна - тийналле. Дог доьлху-довьлу, зарзарийн декаррий-делхаррий, зазах- лайх а дахана. Дуьне деса-дузарехь, кхин хӀумма а дац хезаш, зарзарийн делхар-делар бен. "За-р-р-р...", – олий, лена эшарийн аз... "За-р-р-р...", - олий, лена бешара заза. Бес-бесара басарш лена басешкахула... "Л-л-л-о--о-о-в--в-в!...", – олий, схьакхета малх, дашо алу а етташ. Кхехка дуьне.... Эшарех, зазанах, зӀаьнарех дуьзна, ланаовьху...

ДӀогахь, индагӀехь лаш го воккха стаг. Цо цхьацца буьртиг боккхуш, доккху кӀайн

суьлхъа. Меллаша: "ЛаилахIа - иллалахIа... ЛаилахIа- иллалахIа...", - хеза.

ЧIожах охъа бIаьстенан Орга доьду, хин горгамаш а хьерчош, тIулгаш керчош. Хъаьдда-дедда. Денна. Заманал хьалхадала гIерташ санна. Башлам къега. Геннара. Махкана. Седарчий кхетале хьалха цхьакIеззиг белха-белам эkkха, сийначу аьрцнашкара адамиин синошка кхойкхуш санна... Седарчаша юзу стигалан Iаьрчеш, абаде, дузадо дерриг дуьне...Iабадо дог. Кхана, сатассале, юха а малх боьхур бу зарзаро.. Малх боьхур бу... Малх лур бу...

□

Воккха □ Стаг

Некъашкахь... Хийцамашкахь... Ойланашкахь... Iай-бIаьстей къаьстачу деношкахь... сайна а ца хуучу геналлера воьгуш... сайна а ца евзачу геннале воьдуш... Аьтта, йохийна, хаьрцина... хIинца гIоттучу гIалахь... некъа йистехь... Эрна арахь санна... Цхьаьнга хьоьжуш... цкъа а воьгу воцчуьнга... Я сайга... я карзахдаьлладу дуьнене... дарбане ладоьгуш...цхьалха лаьттара со...

Дуьне хьийзара...Дахкаршлахь, мархашлахь, йочанашкахь... Делкъе кагйна, боьдура малх ... бевддий-хъаьвддий, гуобаьккхина «сискална» лелара нах... Аьчкан машенашкахь... Аьчкан амалашка бирзина... Еккъа цIена сутуралло бузийна... бевзина...берзина...

Цхьана нехан-цигара... цу некъан кIоргера... я сан ойланашкара гучувелира иза... шурула кIайн маж йолу Воккха Стаг... Дуьненна орцанна воьгуш санна дара цуьнан маса

болар... Иза герга мел кхечи а, гергара хеташ, хьобжура со цуьнан чехкачу боларе...
Блешераш девлира... я цхьа масех млаьрго... Нур лепара цуьнан ценачу юьхь тлехь...
Иза велавелира, юххехула тлехволуш... Цхьаъ элира цо велаваларца... Бегашийна
санна...

Делан дуьхьа, ма тамашена хлума ду хьо аьлла, хета хинца а... хлета-м цецвала а ца
кхиира... Кхин цо аьлла хлумма а ма дацара... бегашийна цхьа-ши дош... вела а велла...
Амма царца... цу аларца... хьажарца... велаваларца... Цуьнан ларца... Дерриге а
дара...

Цо длаийцира... длабаьхьира гушбоцу... амма уггаре а хала мохь... даг тлера... синна
тлера...

Иза длавахара, шен болар кхин лагI ца деш... Иза геннара вогура... гена воьдура...
Дуьненна а орцахваьлла... Сагун стаг...

... «Вай баккхий нах...», - олура хлетахь... «вай цладаьхкинчу хенахь...»... Цара латтош
а, царех доьзна дара дерриге а... синтем... воккхавер... синпаргIато... Цара, «лаьтта
ласанаш Iуьттуш», дIадерзадора вон-дика... Нийсонца... Бакъонца... Дашца...

Дин... Ийман... Беркат... Халкъан хьекъал-кхетам царгахь дара... Цара лелайора
халкъан юкъаметтигаш, гергарлонаш, къастайора бакъо-харцо... И бара хаддаза цара
беш болу сема болх... Халкъан Iуналлехь... Харцо юьйцучу дажална дуьхьал...

ХIора а, лам санна, вара царех... Ткъа цхьаьна гулбелча – оьзда, лекха лаьмнаш...
Устазан муьридаш... Зикрехь-зияртехь, сагIехь-махехь... Цара дехкина салаваташ, цара
баьхна назманаш ека хинца а лерехь, лаьмнашкахь, даг чохь... Берриге а сатийсам
Делехь бара церан... Уьш дуьнен чохь беллахь а, Эхартахь бара церан сатийсам...

Ишта схьайогIу хан-зама... керчаш... хьерчаш... хийцалуш...

И Діавахнарг... И Воккха Стаг... Суна цкъа а гина а, вевзина а воцу... хіетахь, оцу дийнахь... цкъа бен... Ма тера вара и царех... Заманан йохаллехь - Діабаханчарах...

Я хила мега иза таханлерчу замана чуьра... Цкъа а діадала, доха йишйоцчу Бусулба Динера... Ийманера... Нохчийн Вежараллера... Гиллакх – гуллакхера...

Ма тера вара иза царех массарех а...

□

Ладуглу йиш □ □

«Ладуглу йиш лакхийтийша!...», – олий, вистхуьлура Воккханиг. Тап-п-п... олий, діатуьйра нах. Пондарчо пондар сацабора... Тлаккха, корта охьа а бохуьйтий, ладуглура пондаре, пондарче а... Тийналло тийналле.... Наха шайн-шайн дегнашка а... ..
Пондарчин бос хьора... Жим-м-м-а лай, пондар гийла бетлара... нехан дегнаш датлош ... Цхьанхьара... гена-геннара йолалора ладуглу йиш... Кхечу дуьнен тлара... я нехан дегнашкара... Цхьана ялсманера... я цхьана баланера... Пондарера...

Еха яра пондаран йиш... Цо дуьйцура... ша-шега а дуьйцуш... ша-шега ла а дуглуш... шегара... шен гийла, ойлане дийцар... Иза діадоьдура... Лекхачу лаьмнашка... стигалан Іаьршешка... мокхазан бердашка... нехан синошка... Кхачо йоцуш... Синтем а,

глайгла а, сатийсам а, синпарглато а... дерриге цхъаьнаййна яра пондаран еха ладуглу
йиш... Цо самайоккхура... глаттайора дог-ойла...делхадора синош...

«Маржа дуьне я!!..», – олий, массеран а дегнашкара хазадора цхъамма... Оццул
карзахе, зевне, йоккха тийналла хлуттура... Дерриге а лададора тийналло... Орца генна
доьдура... Меллаша, эшаран аз лагIдеш...

Пондаран аз лекъара... Нехан дегнаш лакъош... Дерриге а пондаро аьлла делира...

Ладуглу йиш хезара юй-теша карзахадаьллачу дуьнен чохь?